

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ
УЧЕнь**
**THEORY AND HISTORY OF THE STATE AND LAW; HISTORY OF POLITICAL AND
LEGAL STUDIES**

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-02>

УДК 340.13(73):342.53

І. В. ВОРОНОВА

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,

доцент кафедри державно-правових дисциплін

E-mail: i.voronova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6206-7281>

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

**ДВАДЦЯТЬ ДРУГА ПОПРАВКА ДО КОНСТИТУЦІЇ США: ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* Двадцять друга поправка до Конституції США, ухвалена 1951 року як реакція на безпрецедентне чотириразове президентство Ф. Д. Рузвельта, встановила конституційне обмеження на перебування Президента на посаді до двох виборних строків. У ХХІ столітті це положення знову опинилося в центрі гострих суспільних і наукових дискусій у зв'язку з низкою сучасних політико-правових обставин. Зокрема, у 2024 році Дональд Трамп був обраний на другий, але непослідовний президентський строк – вперше з часів Г. Клівленда Президент повернувся до влади після перерви. Ця ситуація поставила низку питань щодо меж дії поправки та можливості фактичного обходу її заборони на третій строк. Додатково, у березні 2025 року в Конгресі США зареєстровано законодавчу ініціативу, спрямовану на зміну чинного обмеження для потенційного висунення Д. Трампа на виборах 2028 року. Сукупність цих подій, а також дедалі частіші заклики переглянути або скасувати поправку, створюють загрозу стабільності конституційної системи США та підкреслюють актуальність ґрунтовного аналізу означеної проблематики.

Короткий зміст основних результатів дослідження. У статті досліджено історичні витoki та політичні передумови ухвалення Двадцять другої поправки. З'ясовано, що ця конституційна норма має передусім структурний характер: на відміну від більшості інших поправок, які спрямовані на захист прав і свобод, вона встановлює обмеження щодо зайняття найвищої державної посади, фактично вводячи нову кваліфікаційну вимогу – не більше двох каденцій на посту Президента. Проаналізовано практику тлумачення та застосування поправки в судовій системі США; встановлено, що досі суди не скасовували рішень на підставі цього положення, що свідчить про загальне дотримання політичною системою конституційного припису. Водночас наголошено на колізії між буквальною і телеологічним підходами до її тлумачення: текст поправки формально не виключає можливості третього (непослідовного) президентського строку для тієї самої особи, тоді як її дух спрямований на унеможливлення перебування при владі понад два строки.

Висновок. Двадцять друга поправка має глибоке юридичне та політичне значення для американської конституційної системи. З юридичної точки зору вона являє собою рідкісний приклад обмеження демократичного вибору заради республіканських принципів: поправка навмисно позбавляє електорат можливості втретє обрати ту саму особу на пост Глави держави, аби запобігти надмірній концентрації влади. Цей свідомий конституційний компроміс між демократичною свободою і недопущенням узурпації влади був історично обґрунтований як необхідний для захисту республіки від загроз довготривалого особистого правління. Практика засвідчує, що поправка загалом досягає поставленої мети: після її прийняття регулярна зміна Президента в США стала установленою нормою, що допомогло уникнути сценаріїв «виборної монархії» або безстрокового правління, які нерідко призводять до кризи демократії в інших країнах. Норма забезпечує періодичне оновлення верховної влади, надаючи можливість новим особам та ідеям очолити державу. Водночас вона суттєво вплинула на характер президентства в умовах конституційного обмеження двома строками, закріпивши баланс між послабленням впливу Президента наприкінці другого терміну та його свободою дій без перспективи переобрання. Обґрунтовано висновок про те, що Двадцять друга поправка постає як важливий стабілізаційний механізм американського конституціоналізму, що в умовах сучасних викликів продовжує виконувати стримувальну функцію і залишається предметом актуальних політико-правових дискусій щодо доцільності та меж її існування.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *Двадцять друга поправка, Конституція США, обмеження президентських повноважень, строк повноважень, політична відповідальність, стримування і противаги, американський конституціоналізм, демократичне представництво.*

Як цитувати: Воронова І.В. Двадцять друга поправка до Конституції США: історико-правове дослідження. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право». 2025. Вип. 39. С. 34-45. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-02>

In cites: Voronova I.V. (2025). The Twenty-Second Amendment to the U.S. Constitution: a historical and legal study. The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law", (39), P. 33-45 . <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-02> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Актуальність дослідження Двадцять другої поправки до Конституції США обумовлена низкою сучасних політико-правових обставин, що істотно впливають на функціонування демократичних інститутів у Сполучених Штатах. Поправка, ухвалена в 1951 році як реакція на безпрецедентне чотирикратне президентство Франкліна Делано Рузвельта, встановлює конституційне обмеження президентських повноважень до двох виборчих строків. Однак у ХХІ столітті це положення знову стало предметом гострих суспільних і наукових дискусій, що засвідчує необхідність його комплексного історико-правового осмислення. Особливої ваги ця проблематика набула у зв'язку з політичним курсом і риторикою 45 і 47 Президента США Дональда Трампа, який у 2024 році був обраний на другий, але непослідовний президентський строк. Вперше за часів Г. Клівленда з ХІХ століття президент повернувся до влади після перерви, що поставило перед науковою спільнотою низку питань щодо меж дії Двадцять другої поправки та потенційної можливості для третього терміну у формально неконституційний спосіб. У березні 2025 року зафіксовано законодавчу ініціативу в Конгресі щодо зміни чинного обмеження, спрямовану на створення правових підстав для чергової кандидатури Д. Трампа у 2028 році. Ці події супроводжуються дедалі частішими закликами до перегляду або скасування поправки, що створює загрозу для стабільності конституційної архітектури США.

Крім того, обмеження терміну президентства викликає наукові дискусії щодо свого впливу на підзвітність виконавчої влади, ефективність урядування у другій каденції, демократичну репрезентацію, а також потенційну концентрацію влади у політичних елітах поза межами виборчого циклу. Політична поляризація, зниження довіри до інститутів, спроби делегітимації виборчого процесу та дискусії про гнучкість американського конституціоналізму формують нове тло для оцінки функцій і наслідків Двадцять другої поправки.

У цьому контексті постає потреба у ґрунтовному історико-правовому та теоретико-конституційному аналізі зазначеної поправки, а саме її історичної еволюції, правових пара-

метрів, взаємодії з іншими інститутами державної влади та ролі у сучасній політичній динаміці США. Дослідження є також актуальним для порівняльного правознавства, оскільки дозволяє осмислити моделі обмеження виконавчої влади в демократичних системах та зробити висновки щодо ефективності конституційного стримування в умовах демократичних викликів та зростання персоніфікованого лідерства.

Метою даного дослідження є комплексний історико-правовий та теоретико-конституційний аналіз Двадцять другої поправки до Конституції США як правового механізму обмеження президентських повноважень. Аналіз здійснюється з урахуванням історичних передумов її прийняття, правових наслідків для системи стримувань і противаг, впливу на політичну динаміку Сполучених Штатів Америки, а також сучасних викликів, пов'язаних із потенційною можливістю подолання або трансформації цієї норми. У межах статті досліджується історичне підґрунтя та політична мотивація ухвалення Двадцять другої поправки, розкривається її зміст і конституційно-правова природа, а також аналізується практика її тлумачення й застосування в контексті американської судової юриспруденції — передусім крізь призму правових позицій і коментарів Верховного Суду США.

Стан опрацювання проблеми. Двадцять друга поправка до Конституції США, яка встановлює обмеження президентського терміну до двох виборчих строків, стала предметом глибокого вивчення серед представників американської та міжнародної правничої, історичної та політичної науки. Її історичні витоки, теоретичне підґрунтя і конституційно-правова оцінка аналізувалися багатьма авторитетними науковцями. Вони розглядали цю норму не лише як політико-правову реакцію на чотирикратне президентство Ф. Д. Рузвельта, але і як довгостроковий інструмент обмеження повноважень в межах американського конституціоналізму.

Значний внесок у дослідження цієї теми зробив історик Джеймс МакГрегор Бьорнс (James MacGregor Burns). У своїй книзі «Формування Верховного Суду» («Packing the Court») він дослідив еволюцію президентської

влади у США, приділяючи особливу увагу президентству Ф. Д. Рузвельта та його впливу на прийняття Двадцять другої поправки [1]. Інший значний внесок належить Вільяму Г. Гауеллу (William G. Howell) і Террі М. Мо (Terry M. Moє), які у монографії «Президентська влада: формування президентства для XXI століття» («The Presidential Power: Forging the Presidency for the Twenty-First Century») дослідили, як обмеження строків впливає на розвиток лідерства президента [2]. Стівен В. Стафіс (Stephen W. Stathis) у своїх роботах для Бібліотеки Конгресу США детально аналізував неодноразові спроби скасування цієї поправки, що тривали з 1950-х років, а також її роль у політичному процесі [3]. Санфорд Левінсон (Sanford Levinson) у праці «Наша недемократична Конституція» («Our Undemocratic Constitution») стверджував, що Двадцять друга поправка обмежує виборчий суверенітет, знижуючи підзвітність президента у другому строку та обмежуючи право громадян повторно обирати популярного і ефективного лідера [4]. Брюс Акерман (Bruce Ackerman) у книзі «Ми, народ: Трансформації» («We the People: Transformations») розглянув поправки, зокрема Двадцять другу, як інституційні зміни, які, попри формальну легітимність, можуть мати антидемократичний зміст [5]. Річард Альберт (Richard Albert) у своїй праці «Конституційні поправки: створення, порушення та зміна конституцій» («Constitutional Amendments: Making, Breaking, and Changing Constitutions», 2019) зазначив, що обмеження президентських строків є прикладом норми, яка формально законна, але може суперечити принципу представницької демократії [6]. Девід Кайвіг (David Kyvig) у монографії «Явні та автентичні акти» («Explicit and Authentic Acts») проаналізував юридичні та політичні чинники, що сприяли прийняттю Двадцять другої поправки, відзначаючи, що вона була реакцією на побоювання щодо можливого довічного президентства і перетворення Сполучених Штатів на персоніфіковану форму управління [7]. Джон Фірік (John Feerick) у своїх працях, присвячених питанням наступності президентської влади (зокрема поправки XXV), розглянув, як ці конституційні механізми взаємодіють з обмеженнями, встановленими Двадцять другою поправкою [8].

Щодо судового аспекту, хоча Верховний Суд США не ухвалював прецедентних рішень безпосередньо щодо цієї поправки, наукові коментарі, зокрема Ервіна Чемерінського (Erwin Chemerinsky) у праці «Конституційне право: принципи та політики» («Constitutional

Law: Principles and Policies»), підкреслюють її імперативний характер і складність перегляду без нового конституційного акта [9]. Загалом, ці дослідження формують міждисциплінарну основу для аналізу Двадцять другої поправки, що дозволяє краще зрозуміти її історичне значення, правові обмеження і теоретичні суперечності.

У сучасній українській юридичній науці питання обмеження строків здійснення президентських повноважень, балансування гілок державної влади, а також аналіз зарубіжних моделей конституціоналізму, зокрема американської, посідають вагоме місце в наукових дослідженнях провідних учених. Хоча Двадцять друга поправка до Конституції США рідко виступала самостійним об'єктом спеціалізованого вивчення, національна правнича доктрина виробила низку концептуальних підходів, релевантних для розуміння її природи, функціонального призначення та правових наслідків. Так, О. Ф. Скакун розглядала обмеження строку мандату як ефективний інструмент розподілу влади та механізм юридичної відповідальності суб'єктів владних повноважень [10, с. 386]. На думку Ю. С. Шемшученка, будь-яке обмеження влади повинне бути співмірним із принципом легітимності [11, с. 265]. В. Ф. Погорілко, досліджуючи межі повноважень глави держави, звертав увагу на ризик трансформації другого строку на своєрідну «політичну індульгенцію», коли відсутність електоральної перспективи може знижувати рівень підзвітності [12, с. 188]. Б. Й. Тищик, із позицій історико-правового аналізу, вказував на глибокі історичні корені інституту строкового обмеження влади в правових системах ранньомодерної Європи та Сполучених Штатів Америки [13, с. 214]. Таким чином, українська доктрина переважно підтримує концепцію, відповідно до якої строкові обмеження виконавчої влади є необхідним елементом запобігання її узурпації. Водночас наголошується, що їх запровадження має здійснюватися виважено, із дотриманням принципу демократичного суверенітету народу. Зазначені підходи концептуально співвідносяться з американською традицією конституційного обмеження президентської влади, закріпленою у Двадцять другій поправці до Конституції США. У цьому контексті постає обґрунтована потреба в комплексному історико-правовому та теоретико-конституційному аналізі зазначеної поправки.

Методологічною основою дослідження є поєднання загальнонаукових, спеціально-правових та міждисциплінарних підходів, що забезпечують цілісне, об'єктивне та всебічне

осмислення правової природи, змісту та значення Двадцять другої поправки до Конституції США в контексті її історичного розвитку, сучасної політичної практики та доктрини американського конституціоналізму.

Серед загальнонаукових методів було використано насамперед історико-генетичний та системно-структурний. Історико-генетичний підхід дав змогу простежити витoki ідеї обмеження президентських повноважень, зокрема у практиці добровільного відходу від влади Дж. Вашингтона, а також обґрунтувати, чому політичний прецедент Ф. Д. Рузвельта спричинив конституційну реакцію. Системно-структурний метод було застосовано для аналізу взаємозв'язків Двадцять другої поправки з іншими положеннями Основного Закону США, зокрема статтею II Конституції та Дванадцятю поправкою. Формально-юридичний і догматичний методи слугували основою для юридичного аналізу тексту поправки, її імперативного характеру, обсягу дії та механізмів реалізації. Порівняльно-правовий метод дозволив зіставити американську модель обмеження президентських строків із відповідними механізмами в інших демократичних правових системах, зокрема у Франції, Німеччині та Італії. Це дало можливість виявити унікальні риси американського підходу в контексті загальносвітової еволюції принципу ротації вищої виконавчої влади.

У дослідженні також застосовано політологічний інструментарій для аналізу впливу Двадцять другої поправки на сучасну динаміку президентської влади в умовах посилення політичної поляризації, загострення партійної конкуренції, а також функціонування інституту «хромої качки» у другому строку. Залучення міждисциплінарних інтерпретаційних підходів дозволило врахувати різні доктринальні позиції щодо потенційних прогалин у тексті поправки, а також здійснити аналіз правових дискусій стосовно можливостей її обмеженого чи розширеного тлумачення, зокрема у зв'язку з питаннями повторного обіймання посади президента поза виборчим циклом.

Комплексне застосування зазначених методів дало змогу розглядати Двадцять другу поправку не лише як історичну реакцію на політичний прецедент, але і як чинний правовий інструмент, що в умовах сучасних демократичних викликів та персоніфікації виконавчої влади виконує стабілізаційну та стримувальну функції в системі американського конституціоналізму.

Виклад основного матеріалу. У період ранньої республіки в США Конституція 1787

року не містила жодного прямого обмеження щодо кількості президентських строків. Засновники держави на Філадельфійському конституційному конвенті ґрунтовно обговорювали концепцію обмеження тривалості президентської влади — проводили численні голосування щодо тривалості строку, можливості повторного обрання та способу призначення на посаду. Зрештою, Конвент зупинився на чотирирічному строку з правом переобрання, відхиливши пропозиції щодо обмеження кількості строків через переконання, що такі стримувальні механізми, як імпічмент і регулярні вибори, є достатніми для запобігання тиранії. Проте політична норма, що не слід обиратися більше ніж на два строки, швидко прижилася. Президент Дж. Вашингтон після двох строків (1789–1797) відмовився балотуватися втретє, тим самим започаткувавши традицію добровільного відходу після двох строків. Цю традицію підтримали президенти Томас Джефферсон, Джеймс Медісон та інші лідери початку XIX століття, які також відмовилися від третього строку. Особливо активним прихильником цієї неписаної норми був Т. Джефферсон. Він порівнював виконавчу владу, яка надто довго утримується при посаді, з монархією та застерігав, що президент, який прагне третього строку, демонструє «амбіційні погляди», властиві монарху. Так, у листі 1821 року Т. Джефферсон висловив надію, що американський народ відкине будь-якого президента, який вирішить балотуватися втретє, як прояв таких «амбіційних прагнень». Він також попереджав, що за відсутності обмежень строку влади, популярний лідер може залишитися на посаді навіть після втрати ефективності чи настання старечого недоумства, адже «поблажливості і прихильності народу утримуватимуть людину на посаді, навіть коли вона перетвориться на маразматика» [14].

Слід зазначити, що неписане правило двох строків залишалося чинним понад 140 років. Із 1797 року і до початку XX століття жоден президент США не обіймав посаду більше ніж два строки. У декількох випадках президенти розглядали або намагалися здійснити балотування на третій строк, проте ці спроби зазнавали невдачі. Улісс С. Грант, після двох строків (1869–1877), прагнув здобути республіканську номінацію для неконсеквентного (непослідовного) третього строку в 1880 році, однак партія зрештою обрала іншого кандидата. Теодор Рузвельт, який став президентом у 1901 році та виграв вибори 1904 року, відмовився балотуватися в 1908-му, але згодом змінив своє рішення. У 1912 році він

балотувався втретє, очоливши кампанію від третьої партії, та зазнав поразки [15]. У кожному з цих випадків неформальне правило проти третього строку виявлялося дуже впливовим. Навіть популярні колишні президенти стикалися. Отже, «джентльменська угода» про два строки залишалася непорушною до 1930-х років.

Водночас давню традицію порушив Президент США Ф. Д. Рузвельт. Він здобув безпрецедентний третій строк у 1940 році та четвертий — у 1944 році, на тлі масштабних криз Великої депресії та Другої світової війни. Рішення Рузвельта балотуватися втретє викликало суперечки навіть у його власній партії, тобто частина членів Демократичної партії вважала таке рішення помилковим або таким, що суперечить американській політичній традиції. Кандидат від Республіканської партії у 1944 року, Томас Дьюї, зробив це питання одним із ключових у своїй кампанії, назвавши чотирьохстрокове президентство Ф. Д. Рузвельта «найнебезпечнішою загрозою свободі, яку коли-небудь було запропоновано» [16]. Попри це, Ф. Д. Рузвельт стверджував, що в умовах надзвичайної ситуації необхідна стабільність керівництва, і виборці переобрали його. Втім, його чотирьохстрокове перебування при владі стривожило багатьох американців, які вбачали в цьому небезпечний прецедент надмірної концентрації виконавчої влади та потенційного зловживання нею. Критики прирівнювали необмежений строк президентства до ризику встановлення диктатури або «виборної монархії», відроджуючи ті самі побоювання, які раніше висловлювали засновники держави та політичні діячі на кшталт Т. Джефферсона [16].

Раптова смерть Ф. Д. Рузвельта у квітні 1945 року, лише за кілька тижнів після початку четвертого строку, ще більше підкреслила непередбачуваність і потенційну нестабільність, пов'язані з тривалим перебуванням на посаді. Після завершення епохи Ф. Д. Рузвельта швидко сформувався суспільно-політичний консенсус щодо необхідності офіційного закріплення обмеження президентських строків. Під час проміжних виборів до Конгресу 1946 року питання протидії необмеженому перебуванню президента при владі стало однією з ключових тем кампанії. Республіканці здобули контроль над Конгресом і швидко перейшли до ініціювання відповідної конституційної поправки. У січні 1947 року відбулося відкриття 80-го скликання Конгресу, і вже 21 березня 1947 року він схвалив Спільну резолюцію Палати представників № 27, якою пропонувалося вне-

сти Двадцять другу поправку до Конституції США. Вона передбачала встановлення обмеження на два строки для майбутніх президентів. Після цього поправка була передана на ратифікацію законодавчим органам штатів і отримала широку підтримку. Приблизно за чотири роки необхідні три чверті штатів (36 із 48 на той момент) ратифікували поправку. Вирішальне, тридцять шосте, схвалення було надано штатом Мінесота 27 лютого 1951 року, що й зробило поправку чинною [16].

Отже, процес ратифікації був відносно швидким і рішучим: більшість штатів підтримали поправку вже у 1947–1948 роках, і до 1951 року загальна кількість ратифікацій сягнула 41. Лише два штати – Массачусетс і Оклахома – офіційно відхилили поправку, ще п'ять не вжили жодних дій, що свідчить про наявність широкого національного консенсусу на користь обмеження президентських строків [18].

Президент США Г. С. Трумен, який обіймав посаду на момент внесення поправки, був прямо звільнений від її дії завдяки перехідному положенню, викладеному в першому розділі поправки (воно дозволяло йому балотуватися повторно, попри те, що він вже майже відслужив два строки). Однак фактично Г. С. Трумен відмовився від участі у виборах після невдалого результату на праймеріз у штаті Нью-Гемпшир у 1952 році [16]. Таким чином, перетворивши неписане правило на норму найвищої юридичної сили, Конгрес і штати остаточно закріпили відповідь на питання про тривалість президентської влади, яке періодично виникало ще від часів заснування республіки.

Основні мотиви, що лежали в основі Двадцять другої поправки, були пов'язані зі страхом перед концентрацією влади та перетворенням президентської посади на інститут довічного правління. Під час обговорень у Конгресі в 1940-х роках законодавці висловлювали занепокоєння, що за відсутності чітких обмежень строків президентство може фактично перетворитися на довічну посаду.

Аналогічну позицію зайняв звіт Палати представників 1947 року, в якому зазначалося, що за відсутності «позитивного закріплення» в Конституції, практика двох строків залишається лише звичаєм, і народ має отримати можливість закріпити цей принцип як норму права [16].

Прихильники поправки стверджували, що конституційне обмеження є необхідним для запобігання надмірній концентрації влади в одних руках або надто довгому перебуванню

однієї особи на посаді на шкоду республіканському устрою.

У суспільстві викликала тривогу перспектива, що популярний лідер може стати практично незамінним — саме так багато хто сприймав ситуацію з Ф. Д. Рузвельтом. Це розцінювалося як загроза демократичній ротації влади. Тобто, поправка мала стати запобіжником проти «диктатора на нашій землі», як висловився конгресмен Джон Дженнінгс, підтримуючи її ухвалення. Така позиція апелювала до традиційної для американської політичної культури доби Революції недовіри до монархії й перегукувалася з попередженням Джорджа Мейсона на Конституційному конвенті щодо «вибірної монархії» [15].

Водночас існували і голоси проти ухвалення поправки, передусім з боку деяких демократів, які розглядали її як партійну критику спадщини Ф. Д. Рузвельта або ж як недопустиме обмеження свободи народу переобирати президента. Проте ця опозиція виявилася недостатньо потужною, щоби зірвати процес ратифікації. Кодифікувавши обмеження до двох строків, американці вирішили закріпити чітке правило замість покладатися на традицію або самостримування. Особливо показовим у цьому контексті був приклад Великої Британії. Під час Другої світової війни там тимчасово подовжили строк повноважень парламенту понад звичні рамки, однак після завершення війни британці повернулися до традиційних конституційних процедур. У США ж переважала думка, що звичай про два строки може не витримати випробування часом, якщо не буде закріплений у Конституції США [15]. Саме тому політичні сили (передусім республіканці та консервативні південні демократи) домоглися прийняття Двадцять другої поправки, щоби відновити й остаточно гарантувати принцип ротації виконавчої влади.

Двадцять друга поправка до Конституції США складається з двох розділів. Розділ 1 містить матеріальну норму про обмеження строків президентства, а Розділ 2 визначає крайній строк для її ратифікації. Ключове формулювання Розділу 1 звучить так: «Жодна особа не може бути обрана на посаду Президента більше ніж двічі, і жодна особа, яка обіймала посаду Президента або виконувала обов'язки Президента понад два роки строку, на який було обрано іншу особу, не може бути обрана на посаду Президента більше одного разу» [16].

На практиці це означає: (а) особа може бути обрана Президентом не більше двох разів; (б) якщо особа стала Президентом (напри-

клад, як віцепрезидент або виконуючий обов'язки Президента) і пробула на цій посаді понад два роки строку, на який було обрано іншого Президента, це зараховується як один із двох дозволених строків. Це положення гарантує, що жодна особа не зможе перебувати на посаді Президента США більше приблизно ніж десять років, тобто два повних строки, плюс максимум два роки від строку попередника. Крім того, у Розділі 1 було передбачене перехідне положення, згідно з яким поправка не поширюється на чинного президента на момент її пропозиції (посаду займав Г.С. Трумен) і не впливає на решту строку, протягом якого вона набула чинності [16]. Розділ 2 поправки передбачає, що поправка має бути ратифікована трьома чвертями штатів протягом семи років з моменту її подання. Ця умова була виконана. Отже, конституційне правило, встановлене Двадцять другою поправкою, є доволі простим: жодна особа не може бути обрана на посаду Президента більше ніж двічі. Президент, який уже двічі обирався, конституційно позбавлений права балотуватися знову. Так само, віцепрезидент, який став Президентом США і відслужив понад два роки від чужого строку, може балотуватися лише один раз. Натомість, якщо він відслужив менше ніж два роки, то має право балотуватися двічі на повні строки, що потенційно дозволяє йому перебувати на посаді майже десять років [16].

На нашу думку, правило «двох років» було введене з метою збалансувати ситуацію. Воно запобігає тому, щоб особа, яка майже повністю відслужила строк попередника, мала право на ще два повні строки, що перевищувало б еквівалент двох строків. Водночас воно дозволяє наступникові, який пробув на посаді лише короткий час, обиратися двічі.

Слід зазначити, що Президент США Ліндон Б. Джонсон, який став наступником Джона Ф. Кеннеді у листопаді 1963 року, відслужив приблизно президентського строку Д. Ф. Кеннеді й тому мав право балотуватися в 1964 та 1968 роках. Насправді він не балотувався у 1968 році. Президент Дж. Форд, який змінив Р. Ніксона у серпні 1974 року, відслужив приблизно 2,5 роки від його строку. Згідно з Двадцять другою поправкою, Дж. Форд міг бути обраний лише один раз. Він балотувався у 1976 році, але програв Д. Картеру, і якби переміг, це був би його єдиний допустимий обраний строк, оскільки попередній досвід перевищував два роки [15].

Двадцять друга поправка є передусім структурною поправкою до Конституції США. На відміну від багатьох поправок, зокрема,

Білля про права, які гарантують індивідуальні свободи, ця поправка запроваджує конституційні обмеження щодо того, хто може обіймати найвищу державну посаду. Вона фактично додає нову кваліфікаційну вимогу для обіймання президентської посади. У цьому сенсі поправка є аналогічною до інших положень Конституції США, які встановлюють критерії допустимості до зайняття посад, наприклад, вікові, громадянські та резидентські вимоги для Президента США, передбачені в статті II, розділі 1, пункті 5. Водночас, ця поправка є унікальною, оскільки обмежує тривалість перебування на посаді, а не умови її вступу. До 1951 року єдиними вимогами до кандидатів у Президенти США були закладені в Конституції: вік не менше 35 років, громадянство за народженням і проживання в США протягом останніх 14 років. Двадцять друга поправка вперше додала часове обмеження, яке пов'язує допустимість кандидатури із попереднім досвідом перебування на посаді[15].

Згідно з американською правовою доктриною, Двадцять друга поправка є втіленням принципу обмеження тривалості виконавчої влади в одних руках. Вона формалізує ідею ротації у виконавчій владі, яка відповідає республіканським ідеалам доби Заснування, коли тривале перебування при владі викликало глибоку недовіру. Поправка також відображає компроміс між гнучкістю і обмеженням. Як зазначає американська конституціоналістка Г. Метцгер, «неписана традиція дозволяла зберігати корисну гнучкість в надзвичайних обставинах (таких як Друга світова війна). Водночас, потреба вписати правило двох строків у текст Конституції виникла в післявоєнну епоху на тлі страху, що без юридичної норми амбітні президенти не дотримуватимуться традиції» [16].

Інакше кажучи, конституційна сутність цієї поправки полягає у тому, щоб виступати як засіб контролю за виконавчою владою (превентивний механізм), що гарантує регулярну зміну керівництва. Перетворивши традицію на норму права, поправка усунула особистий вибір як чинник. Тобто, після 1951 року навіть популярний чинний Президент більше не міг виправдовувати третій строк національною необхідністю, як це зробив президент Ф. Д. Рузвельт.

З юридичного погляду, Двадцять друга поправка є самовиконуваною (self-executing). Вона не потребує прийняття додаткового імплементаційного законодавства, щоби набути чинності. Її механізм реалізації полягає у конституційному визнанні недійсності кандидату-

ри або виборів особи, якій заборонено обіймати посаду. На практиці це означає, що виборчі органи штатів відмовляться вносити до бюлетеня або виборча колегія не зарахує голоси за кандидата, який явно не відповідає вимогам поправки (тобто вже двічі обирався президентом). Цей механізм фактично ніколи не був перевірений у суді, оскільки жодна велика політична партія з часу набуття чинності поправкою не висувала явно недопустимого кандидата, і жоден штат не засвідчував таку кандидатуру. Уявляється, що вже сама наявність конституційного положення слугує достатнім стримувальним чинником. Таким чином, Двадцять друга поправка діє «мовчки», тобто вона «не втручається» активно у виборчий процес, але встановлює абсолютне правило, яке всі учасники визнають.

Варто зазначити, що поправка не має зворотної сили і не застосовувалася до президентів, які обіймали посаду до її ухвалення. З моменту набуття чинності поправкою вона успішно перешкодила спробам усіх шести президентів, які відслужили два строки, балотуватися втретє, а саме: Д. Ейзенхауер, Р. Ніксон, Р. Рейган, Б. Клінтон, Дж. В. Буш і Б. Обама. Отже, поправка стала нормою, яка міцно інтегрована в конституційний порядок США.

У політичному аспекті, після завершення другого строку чинного президента політична увага автоматично переключається на пошук наступника, а сам президент набуває статусу так званої «кульгавої качки» (lame duck). У другому строці президенти часто втрачають вплив, особливо наприкінці каденції, адже як союзники, так і опоненти усвідомлюють, що президент не зможе переобратися й обов'язково залишить посаду у визначений строк. Частина вчених, політиків вважають, що Двадцять друга поправка послаблює президентів другого строку, даючи Конгресу більше впевненості в протистоянні їм, оскільки дата завершення повноважень стає абсолютно передбачуваною. Інші ж навпаки стверджують, що це звільняє президента другого строку від політичного тиску, дозволяючи ухвалювати непопулярні, але необхідні рішення без страху за переобрання. У будь-якому разі, динаміка президентства з обмеженим строком стала стандартизованою характеристикою американської системи управління, що забезпечує баланс між стабільністю і демократичною змінюваністю влади.

Варто зазначити, що жодна справа у Верховному Суді США на сьогодні безпосередньо не розглядала примусове застосування

Двадцять другої поправки, головним чином тому, що жоден президент або політична партія на практиці не намагалися порушити обмеження на два строки. Це правило дотримується згідно з традицією та політичним процесом, що усуває потребу в судовому втручанні. Тим не менш, Верховний Суд США побічно визнавав значення цієї поправки в суміжних контекстах, і її існування вплинуло на юридичну аргументацію щодо вимог до обіймання посад та обмеження строків у загальному значенні. Однією з важливих справ, яка стосувалася аналогічних питань, є *U.S. Term Limits, Inc. v. Thornton* (1995) [19]. У справі *U.S. Term Limits, Inc. v. Thornton* Верховний Суд США скасував закон штату Арканзас, який намагався встановити обмеження строків для членів Конгресу, постановивши, що штати не можуть додавати нові вимоги до кандидатів у Палату представників або Сенат, окрім тих, які прямо вказані в Конституції США. У думці більшості судів, суддя Джон Пол Стівенс зазначив, що змінювати вимоги до федеральної посади «можна лише шляхом внесення конституційної поправки», а не односторонньо на рівні штату. Він навів Двадцять другу поправку як приклад використання національною спільнотою процедури внесення поправки згідно зі статтею V для встановлення обмеження строку повноважень на федеральну посаду (президента). Поправку, яка обмежує президентів двома строками, було згадано як доказ того, що подібні фундаментальні зміни можливі лише шляхом внесення змін до Конституції. У примітці Суд прямо послався на «U.S. Const., Amend. 22 (1951) (обмеження Президентів двома 4-річними строками)» як приклад конституційного обмеження строків. Справа *Thornton* підтвердила, що Двадцять друга поправка є санкціонованим Конституцією винятком із загального правила необмеженої повторної допустимості, і підкреслила її роль як частини «фіксованої» системи кваліфікацій для обіймання посад [19].

Раніше Верховний Суд у США справі «*Powell v. McCormack* (1969)» [20] постановив, що Конгрес не може відмовити у прийнятті належним чином обраного члена, який відповідає вимогам Конституції США щодо віку, громадянства і проживання – таким чином було підтверджено, що перелік кваліфікацій у Конституції є вичерпним [20]. Як наслідок, будь-яке додаткове обмеження допустимості (наприклад, обмеження строку) для федеральної посади повинне походити з конституційної поправки, а не зі звичайного законодавства. Двадцять друга поправка є саме такою поправ-

кою для посади президента. Вона додала нову умову допустимості – не бути обраним двічі на посаду. Спільне тлумачення справ *Powell* і *Thornton* означає, що обмеження двома строками для президентів є непорушним, окрім як у випадку майбутньої зміни Конституції. Штати не можуть його скасувати, як і Конгрес чи сам Президент. На практиці, якщо колишній президент, який уже двічі обирався, спробує балотуватися знову, суди майже напевно визнають його «конституційно неприпустимим» до посади, подібно до того, як визнали б таким 34-річного кандидата через вік. Оскільки жодна така кандидатура досі не була висунута, Верховний Суд США не мав нагоди винести пряме рішення щодо тлумачення Двадцять другої поправки.

Попри відсутність прямих рішень Верховного Суду, Двадцять друга поправка стала предметом активних правових обговорень, особливо щодо гіпотетичних ситуацій, які перевіряють межі її дії. Юристи та коментатори поставили низку питань про те, що саме ця поправка забороняє, а що – ні. Так буквально тлумачення Двадцять другої поправки припускає, що якщо колишній президент повернеться на посаду не шляхом прямого обрання народом, текст поправки напряму цього не забороняє. Такий висновок породжує важливі дискусії між прихильниками літералістського і телеологічного (цільового) тлумачення, адже буква поправки допускає потенційний обхід, тоді як її дух – запобігання тривалому утриманню влади – міг би трактуватися як перешкода для будь-якої форми повернення до президентства після двох строків.

У своїй статті «*The Twice and Future President*», опублікованій у 1999 році в *Minnesota Law Review*, дослідники Брюс Г. Пібоді (Bruce G. Peabody) та Скотт Е. Гант (Scott E. Gant) детально проаналізували ці «конституційні інтерстиції», тобто прогалини чи невизначеності у тексті Двадцять другої поправки. Вони стверджують, що поправка проводить чітку межу саме на акті обрання, тобто особа, яка вже двічі була обрана, вважається недопустимою саме для виборів на посаду, але не є прямо виключеною із можливості знову обіймати посаду, якщо така можливість виникне поза межами виборчого процесу. На думку авторів, розробники поправки свідомо залишили це вузьке «відчинене вікно».

Г. Пібоді підкреслює, що вибір формулювання в Конгресі «не охоплював усі можливі сценарії», що, на його думку, свідчить про свідоме створення потенційної лазівки [21, с. 570].

Наукову дискусію можна узагальнити як зіткнення між буквальним текстуальним тлумаченням і цільовим тлумаченням поправок. Прихильники буквального підходу стверджують, що навмисне формулювання Двадцять другої поправки означає, що президент, який двічі був обраний, може знову обійняти посаду, якщо це відбудеться не шляхом виборів — тобто залишена лазівка є свідомим конституційним вибором. Прихильники цільового підходу, навпаки, вважають, що мета поправки однозначно полягала в обмеженні перебування на посаді двома строками, і що Дванадцяту поправку слід тлумачити узгоджено з цією метою, аби заборонити будь-які подібні маневри. Зокрема, професор Ден Т. Кунен писав, що трактувати Двадцять другу поправку як таку, що дозволяє лазівку, було б «вкрай натягнуто», оскільки Конгрес свідомо вилучив формулювання, яке однозначно зробило б двічі обраних президентів непридатними; на його думку, трактування вузького тексту поправки як такого, що створює непридатність у контексті Дванадцятої поправки, є необґрунтованим, адже таке формулювання було прямо відкинуте в процесі підготовки [17, с.1302]. Натомість прибічники іншої позиції, такі як Ахілл Рід Амар і Юджин Волох, вважають, що строки «придатний» і «обиральний» по суті є взаємозамінними в цьому контексті — отже, особа, яка не може бути обрана, за визначенням є непридатною. Наразі ці сценарії залишаються гіпотетичними. Жоден колишній президент, який відбув два строки, не намагався стати віцепрезидентом або зайняти президентську посаду шляхом спадкування [22, с. 750; 23].

Отже, можна сказати, що судове тлумачення Двадцять другої поправки донині обмежувалося коментарями та уникненням потенційно спірних ситуацій. Верховному Суду США та судам нижчих інстанцій не довелося скасовувати жодних дій на підставі цієї поправки, що свідчить про дотримання політичною системою конституційного припису. Роль су-

дової влади більше полягала в тому, щоб визнавати наслідки дії поправки (наприклад, у справі *Thornton*) і бути готовою реагувати на крайні випадки, якщо вони виникнуть. Поправка «ще не була застосована» у спірному правовому контексті, проте вона порушує низку питань, особливо щодо взаємодії з Дванадцятою поправкою, які доведеться вирішувати, якщо такі ситуації стануть реальністю [16].

Висновки. Двадцять друга поправка має глибоке юридичне та політичне значення для американської конституційної системи. З юридичної точки зору вона являє собою рідкісний приклад обмеження демократичного вибору заради республіканських принципів: поправка навмисно позбавляє електорат можливості втретє обирати ту саму особу на пост Глави держави, аби запобігти надмірній концентрації влади. Цей свідомий конституційний компроміс між демократичною свободою і недопущенням узурпації влади був історично обґрунтований як необхідний для захисту республіки від загроз довготривалого особистого правління. Практика засвідчує, що поправка загалом досягає поставленої мети: після її прийняття регулярна зміна Президента в США стала усталеною нормою, що допомогло уникнути сценаріїв «виборної монархії» або безстрокового правління, які нерідко призводять до кризи демократії в інших країнах. Норма забезпечує періодичне оновлення верховної влади, надаючи можливість новим особам та ідеям очолити державу. Водночас вона суттєво вплинула на характер президентства в умовах конституційного обмеження двома строками, закріпивши баланс між послабленням впливу Президента наприкінці другого терміну та його свободою дій без перспективи переобрання. Двадцять друга поправка постає як важливий стабілізаційний механізм американського конституціоналізму, що в умовах сучасних викликів продовжує виконувати стримувальну функцію і залишається предметом актуальних політико-правових дискусій щодо доцільності та меж її існування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Burns J. MacGregor. *Packing the Court: The Rise of Judicial Power and the Coming Crisis of the Supreme Court*. New York : Penguin Press, 2009. 328 p.
2. Howell W. G., Moe T. M. *The Presidential Power: Forging the Presidency for the Twenty-First Century*. Chicago : University of Chicago Press, 2020. 296 p.
3. Stathis S. W. *The Twenty-Second Amendment and the Limits of Presidential Tenure*. Washington, D.C. : Congressional Research Service, Library of Congress, 2008. 17 p.
4. Levinson S. *Our Undemocratic Constitution: Where the Constitution Goes Wrong (and How We the People Can Correct It)*. Oxford : Oxford University Press, 2006. 240 p.
5. Ackerman B. *We the People: Transformations*. Cambridge (MA) : Harvard University Press, 1998. 410 p.
6. Albert R. *Constitutional Amendments: Making, Breaking, and Changing Constitutions*. Oxford : Oxford University Press, 2019. 368 p.

7. Kyvig D. E. *Explicit and Authentic Acts: Amending the U.S. Constitution, 1776–1995*. Lawrence (KS) : University Press of Kansas, 1996. 540 p.
8. Feerick J. D. *The Twenty-Fifth Amendment: Its Complete History and Applications*. New York : Fordham University Press, 2014. 265 p.
9. Chemerinsky E. *Constitutional Law: Principles and Policies*. New York : Wolters Kluwer Law & Business, 2023. 1450 p.
10. Скакун О. Ф. *Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник*. Вид. 2-е, перероб. і доп. Харків: Еспада, 2009. 752 с.
11. Конституційне право України. Академічний курс: підручник: У 2 т. К.: Юридична думка. Т. 1 / за ред. В.Ф. Погорілка. 2006. 544 с.; Т. 2 / За ред. Ю.С. Шемшученка. 2008. 800 с.
12. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. *Конституційне право України: гідручник*. Київ: Правова єдність, 2010. 432 с.
13. Тищик Б. Й. *Історія держави і права зарубіжних країн. Новітній час (1918 р. – поч. XXI ст.)*. Навч. посібник. Львів: Світ, 2016. 720 с.
14. *Presidential Term Limits Are There for a Reason* | FlaglerLive. URL: <https://flaglerlive.com/presidential-term-limits-are-there-for-a-reason/>. (accessed: 14.04.2025).
15. *Twenty-Second Amendment: Presidential Term Limits* | FindLaw. URL: <https://constitution.findlaw.com/amendment22.html> (accessed: 14.04.2025).
16. *Interpretation: Twenty-Second Amendment* | Constitution Center. URL: <https://constitutioncenter.org/the-constitution/amendments/amendment-22> .(accessed: 14.04.2025).
17. Coenen D. T. *Two-Time Presidents and the Vice-Presidency*. Boston College Law Review. 2015. Vol. 56. P. 1287–1331.
18. Sigel A., Butler D. *The Public and the No Third Term Tradition: Inquiry Into Attitudes Toward Power*. Midwest Journal of Political Science. 1964. Vol. 8. P. 40–41.
19. *U.S. Term Limits, Inc. v. Thornton*, 514 U.S. 779 (1995). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/514/779/>. (accessed: 14.04.2025).
20. *Powell v. McCormack*, 395 U.S. 486 (1969). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/395/486/>. (accessed: 14.04.2025).
21. Peabody B. G., Gant S. E. *The Twice and Future President: Constitutional Interstices and the Twenty-Second Amendment*. Minnesota Law Review. 1999. Vol. 83. P. 565–590. URL: <https://www.minnesotalawreview.org/wp-content/uploads/2016/11/Peabody-2.pdf> (accessed: 14.04.2025).
22. Amar A. R. *Intratextualism*. Harvard Law Review. 1999. Vol. 112. P. 747–788.
23. Volokh E. *Bill Clinton for Vice-President?*. Volokh Conspiracy Blog. 2006. URL: https://volokh.com/posts/chain_1150718698.shtml. (accessed: 14.04.2025).

Стаття надійшла до редакції 08.04.2025

Стаття рекомендована до друку 08.05.2025

I. V. VORONOVA

PhD (Law), Senior Researcher,

Associate Professor of the Department of State and Legal Disciplines

E-mail: i.voronova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6206-7281>

V. N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

THE TWENTY-SECOND AMENDMENT TO THE US CONSTITUTION: A HISTORICAL AND LEGAL STUDY

ANNOTATION. *Introduction.* The Twenty-Second Amendment to the U.S. Constitution, adopted in 1951 in response to Franklin D. Roosevelt's unprecedented four-term presidency, established a constitutional limit of two elected terms for the President. In the 21st century, this provision has once again become the focus of intense public and scholarly debate due to contemporary political and legal developments. Notably, in 2024, Donald Trump was elected to a second, non-consecutive presidential term – becoming the first president since Grover Cleveland to return to office after an interruption. This situation raised a number of questions regarding the scope of the amendment's application and the potential circumvention of its prohibition on a third term. Additionally, in March 2025, a legislative initiative was introduced in the U.S. Congress aimed at amending the current limitation, thereby enabling Trump's possible candidacy in the 2028 election. These developments, along with increasing calls to revise or repeal the amendment, pose a potential threat to the stability of the American constitutional system and underscore the relevance of a thorough legal analysis of the issue. The aim of the article is to conduct a historical and legal study of the Twenty-Second Amendment, focusing on its content, legal nature, and the practice of its interpretation and application. The research methodology combines general scientific, legal-specialized, and historical-legal methods.

Summary of the main results of the study. The article examines the historical origins and political context of the amendment's adoption, highlighting its structural nature, as opposed to other constitutional amendments that typically

protect individual rights and freedoms. It introduces a new eligibility criterion—no more than two terms in the office of President. The article analyzes judicial interpretation and application of the amendment in U.S. case law and establishes that courts have not overturned decisions based on this provision, indicating consistent compliance with the constitutional norm. At the same time, the analysis emphasizes the potential conflict between literal and teleological interpretations: while the text of the amendment does not explicitly prohibit a non-consecutive third term, its spirit clearly aims to prevent prolonged presidential rule. The author argues that the amendment not only serves a restraining function but also significantly shapes the political dynamic of the presidency under the two-term limit.

Conclusions. The Twenty-Second Amendment holds deep legal and political significance within the American constitutional framework. From a legal standpoint, it represents a rare case of restricting democratic choice in favor of republican principles: the amendment intentionally deprives the electorate of the option to elect the same individual for a third presidential term to prevent the excessive concentration of power. This constitutional compromise—historically justified—was designed to protect the republic from the dangers of prolonged personal rule. In practice, the amendment has largely achieved its intended purpose: since its adoption, regular presidential turnover has become a stable feature of U.S. governance, helping the country avoid scenarios of “elective monarchy” or indefinite leadership that often precipitate democratic crises elsewhere. The provision ensures periodic renewal of executive leadership, creating opportunities for new individuals and ideas to lead the nation. It has also affected the nature of the presidency by balancing the diminishing influence of second-term presidents with their enhanced freedom of action, unburdened by re-election prospects. The article concludes that the Twenty-Second Amendment serves as a vital stabilizing mechanism of American constitutionalism and, amid modern challenges, continues to perform its restraining role while remaining the subject of ongoing political and legal debate regarding its justification and future relevance.

KEYWORDS: *Twenty-Second Amendment, U.S. Constitution, presidential term limits, term of office, political accountability, checks and balances, American constitutionalism, democratic representation.*

REFERENCES

1. Burns J. MacGregor. *Packing the Court: The Rise of Judicial Power and the Coming Crisis of the Supreme Court*. New York : Penguin Press, 2009. 328 p.
2. Howell W. G., Moe T. M. *The Presidential Power: Forging the Presidency for the Twenty-First Century*. Chicago : University of Chicago Press, 2020. 296 p.
3. Stathis S. W. *The Twenty-Second Amendment and the Limits of Presidential Tenure*. Washington, D.C. : Congressional Research Service, Library of Congress, 2008. 17 p.
4. Levinson S. *Our Undemocratic Constitution: Where the Constitution Goes Wrong (and How We the People Can Correct It)*. Oxford : Oxford University Press, 2006. 240 p.
5. Ackerman B. *We the People: Transformations*. Cambridge (MA) : Harvard University Press, 1998. 410 p.
6. Albert R. *Constitutional Amendments: Making, Breaking, and Changing Constitutions*. Oxford : Oxford University Press, 2019. 368 p.
7. Kyvig D. E. *Explicit and Authentic Acts: Amending the U.S. Constitution, 1776–1995*. Lawrence (KS) : University Press of Kansas, 1996. 540 p.
8. Feerick J. D. *The Twenty-Fifth Amendment: Its Complete History and Applications*. New York : Fordham University Press, 2014. 265 p.
9. Chemerinsky E. *Constitutional Law: Principles and Policies*. New York : Wolters Kluwer Law & Business, 2023. 1450 p.
10. Skakun O. F. *Theory of State and Law (Encyclopedic Course): Textbook*. 2nd edition, revised and supplemented. Kharkiv: Espada, 2009. 752 c. (in Ukrainian)
11. *Constitutional Law of Ukraine. Academic course: textbook*: In 2 vols. Kyiv: Yurydychna Dumka. Vol. 1 / edited by V.F. Pohorilko. 2006. 544 p.; Vol. 2 / edited by Y.S. Shemshuchenko. 2008. 800 c.(in Ukrainian)
12. Pogorilko V.F., Fedorenko V.L. *Constitutional Law of Ukraine: Textbook*. K.: Legal Unity, 2010. 432 c. (in Ukrainian)
13. *History of the State and Law of Foreign Countries. Modern times (1918 - beginning of the XXI century). Study guide*. JI: Svit, 2016. 720 c. (in Ukrainian)
14. *Presidential Term Limits Are There for a Reason* | FlaglerLive. URL: <https://flaglerlive.com/presidential-term-limits-are-there-for-a-reason/>. (accessed: 14.04.2025).
15. *Twenty-Second Amendment: Presidential Term Limits* | FindLaw. URL: <https://constitution.findlaw.com/amendment22.html> (accessed: 14.04.2025).
16. *Interpretation: Twenty-Second Amendment* | Constitution Center. URL: <https://constitutioncenter.org/the-constitution/amendments/amendment-22> .(accessed: 14.04.2025).
17. Coenen D. T. *Two-Time Presidents and the Vice-Presidency*. Boston College Law Review. 2015. Vol. 56. P. 1287–1331.
18. Sigel A., Butler D. *The Public and the No Third Term Tradition: Inquiry Into Attitudes Toward Power*. Midwest Journal of Political Science. 1964. Vol. 8. P. 40–41.
19. *U.S. Term Limits, Inc. v. Thornton*, 514 U.S. 779 (1995). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/514/779/>. (accessed: 14.04.2025).

20. Powell v. McCormack, 395 U.S. 486 (1969). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/395/486/>. (accessed: 14.04.2025).
21. Peabody B. G., Gant S. E. The Twice and Future President: Constitutional Interstices and the Twenty-Second Amendment. *Minnesota Law Review*. 1999. Vol. 83. P. 565–590. URL: <https://www.minnesotalawreview.org/wp-content/uploads/2016/11/Peabody-2.pdf> (accessed: 14.04.2025).
22. Amar A. R. Intratextualism. *Harvard Law Review*. 1999. Vol. 112. P. 747–788.
23. Volokh E. Bill Clinton for Vice-President?. *Volokh Conspiracy Blog*. 2006. URL: https://volokh.com/posts/chain_1150718698.shtml. (accessed: 14.04.2025).

The article was received by the editors 08.04.2025

The article is recommended for printing 08.05.2025